

Brüssel, 13. november 2025
(OR. en)

15410/25

CULT 128	EMPL 514
AUDIO 111	GENDER 200
CULT HERIT 25	DIGIT 240
EDUC 445	TOUR 23
JEUN 236	MI 907
COMPET 1161	ENV 1222
SAN 743	PROCIV 148
DISINFO 100	RECH 501
RELEX 1475	NDICI 10
FREMP 333	FIN 1352
AG 181	

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2025) 785 final
Teema:	KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE, Euroopa kultuurikompass

---

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2025) 785 final.

Lisatud: COM(2025) 785 final

Brüssel, 12.11.2025
COM(2025) 785 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE,**

Euroopa kultuurikompass

{SWD(2025) 785 final}

Euroopa kultuurikompass

1. Sissejuhatus

Euroopa on aktiivne kultuurilise mitmekesisuse keskus, mis on tuntud oma keelte, kultuuripärandi, kunstilise eneseväljenduse ja loominguliste uuenduste poolest. Euroopas on kultuurilise, loodusliku või mitmekesise tähtsusega UNESCO maailmapärandi objekte rohkem kui üheski teises maailma piirkonnas. See on keelelise mitmekesisuse kodu, kus on rohkem kui 24 ELi ametlikku keelt ja rohkem kui 60 regionaal- või vähemuskeelt. See kultuuriline rikkus on tõend Euroopa ühisest ajaloo ja mälust ning liikumapanev jõud, mis kujundab Euroopa tulevikku, suurendab Euroopasse kuulumise tunnet ja tugevdab Euroopa väärtusi, nagu kinnitab 87 % kodanikest, kes peavad kultuuri ja kultuuripärandit kõige olulisemaks, et end eurooplasena tunda¹.

Euroopas tähistatakse ja hoitakse kultuurilist mitmekesisust ning mõtestatakse seda üha uuesti ja uuesti ümber. See on loovisikutele ja kultuuritöötajatele viljakas pinnas, kus luua, uuendada ja piire kombata. Euroopa kultuuripärand ja kultuuri elujõulisus soodustavad infovahetust, dialoogi ja vastastikust mõistmist kogukondade ja põlvkondade vahel.

Kultuuritegevus ja Euroopa rikkaliku kultuuripärandiga tegelemine on euroopaliku eluviisi jaoks eluliselt tähtis. Tõendite põhjal on suurema kultuurielus osalemisega ühiskonnad avatumad, sallivamad, demokraatlikumad ja majanduslikult tugevamad² ning kultuuri tarbimine on tõhus vahend vaenu vastu³. Kultuuritegevuses osalemine suurendab ka tõenäosust valimas käia, tegutseda vabatahtlikuna ja osaleda kogukonna tegevuses⁴. See aitab kaasa sotsiaalsele ja territoriaalsele ühtekuuluvusele ja kerksusele ning toob paremat tervist ja heaolu. 87 % eurooplastest nõustub, et kultuuritegevuses osalemine või loovüritustel käimine parandab nende emotsionaalset või füüsilist heaolu.

Lisaks on Euroopa kultuuri- ja loomemajandusel keskne roll innovatsiooni ja konkurentsivõime hoogustamisel, töökohtade loomisel, säästva turismi edendamisel ning Euroopa regionide ja linnade atraktiivsemaks muutmisel. ELi kultuuri- ja loomemajanduse moodustavad ettevõtted, mida on üle kahe miljoni, loovad ligikaudu 199 miljardit eurot lisandväärtust ja annavad tööd 7,9 miljonile inimesele kogu Euroopas⁵.

Rahvusvahelisel tasandil on Euroopa elujõuline kultuurimaastik pehme jõu allikas ja maineväärtus. See hõlbustab vastastikku kasulike rahvusvaheliste partnerluste loomist, suurendab ülemaailmset kaasatust ja toetab ELi laienemisprotsessi.

Samal ajal alahinnatakse kultuuri strateegilist tähtsust Euroopa jaoks ja seda tuleb veel täielikult väärtustada. Kiirete ja keeruliste muutuste, geopoliitiliste pingete, välisriigist lähtuvate infomanipulatsioonide ja sekkumiste, demokraatiavastaste liikumiste, kliimakriisi, tehnoloogiliste muutuste ja digiülemineku ajastul peab Euroopa tunnistama kultuuri potentsiaali ja kasutama seda nende pakiliste probleemide lahendamiseks.

Kultuuri- ja loomemajandusel on oma murekohad, näiteks oht kunstilisele vabadusele, ebakindlad töötingimused, ebavõrdsus kultuurile juurdepääsul, kasvav ülemaailmne

¹ [Europeans' attitudes towards culture – mai 2025 – Eurobaromeetri uuring](#)

² Suurem hulk tõendeid on esitatud uuringus [Culture and democracy, the evidence – Euroopa Liidu Väljaannete Talitus](#)

³ Samas.

⁴ Samas.

⁵ 2024. aasta andmed. Allikas: [Kultuuristatistika – kultuurivaldkonna tööhõive - Statistics Explained - Eurostat](#)

konkurents ja tehisaruga seotud intellektuaalomandi õiguste küsimused. Samuti saab kultuuri- ja loomesektor uusi tehnoloogiaid võimendades veelgi parandada oma loometegevust ja innovatsioonipotentsiaali ning ühtlasi kultuuri kättesaadavust ja publiku kaasamist.

Vaatamata märkimisväärsetele edusammudele, mis viimastel aastatel Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskavade⁶ ja kultuurivaldkonna töökavade⁷ kaudu on tehtud, puudub ELil endiselt tulevikukindel strateegiline raamistik, et kultuuri rolli poliitikakujundamises järjepidevalt arvestada ja suurendada. Seepärast algavad president von der Leyeni poliitilised suunised „Euroopa valik“ selle rõhutamisega, kui võrd oluline on Euroopa kultuuriline mitmekesisus ja pärand Euroopa tuleviku jaoks. Samamoodi tunnistati Euroopa Ülemkogu strateegilises tegevuskavas⁸ vajadust edendada kultuurilist mitmekesisust ja kultuuripärandit ning ka Euroopa Parlament⁹, nõukogu¹⁰ ja sidusrühmad on rõhutanud ELi kultuurivaldkonna strateegilise raamistiku tähtsust.

Vastuseks nendele üleskutsetele esitleb komisjon **Euroopa kultuurikompassi**, milles **esitatakse visioon ja määratakse kindlaks juhtalgatused**. Kultuuril on ühendav jõud ja seda tunnistades on kompassile lisatud ka **ühisdeklaratsiooni eelnõu, milles Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon peavad kokku leppima**. Selleks et EL saaks jõudsalt areneda, peab ta seadma kultuuri oma poliitilise visiooni ning sotsiaalse ja majandusliku strateegia keskmesse. Kultuurikompass on ka kultuurivaldkonna strateegiline alus mitmeaastases finantsraamistikus 2028–2034¹¹.

2. Visioon: Euroopa kultuuri heaks, kultuur Euroopa heaks

Kultuurikompass on kavandatud selleks, et inimesed, ühiskond ja regioonid saaksid kõige paremini kasutada kultuuri jõudu ning et kultuur oleks Euroopa ühtsuse, mitmekesisuse ja tippaseme keskmes. Kultuurikompass põhineb **strateegilisel visioonil**, milles Euroopa seisab kultuuri eest ja kultuur seisab Euroopa eest.

Euroopa kultuuri heaks. Euroopa rikkalik kultuurimaastik on liidu identiteedi ja arengu lahutamatu osa. Igaühel on õigus kultuuri luua ja kultuurist osa saada, kasutada kunstilise eneseväljenduse põhivabadust ning osaleda vabalt kultuuri loomises ja nautimises. Kultuurikompassi eesmärk on integreerida kultuur põhimõõtmena kõikidesse asjakohastesse strateegiatesse ja poliitikavaldkondadesse ning nende vastavatesse rahastamisvahenditesse. Sellega tunnustatakse kultuuri olemuslikku, ühiskondlikku, kodanikuhariduslikku ja majanduslikku väärtust ning kultuuri rolli olulise avaliku hüvena. Kultuurikompass aitab kultuurisektoritel nende vajadustele vastavaks kohandatud poliitika ja investeeringute kaudu jõudsalt areneda, teha uuendusi ja konkureerida kogu maailmas. Kuigi kompass on loodud valdkonnaülesena, tunnustatakse ja väärtustatakse selles üksikute kultuurisektorite eripära.

Kultuur Euroopa heaks. EL võimendab Euroopa rikkalikku kultuurilist mitmekesisust, kultuuripärandit ja loovust, et tugevdada demokraatia kerksust, kasvatada sotsiaalset, majanduslikku ja territoriaalset ühtekuuluvust, suurendada inimeste heaolu ning parandada Euroopa konkurentsivõimet ja innovatsioonipotentsiaali. Kultuurikompassi eesmärk on

⁶ Kõige uuem dokument: [Komisjoni teatis „Euroopa kultuurivaldkonna uus tegevuskava“ \(COM\(2018\) 267\)](#)

⁷ Kõige uuem dokument: [Nõukogu resolutsioon ELi kultuurivaldkonna töökava kohta aastateks 2023–2026 \(2022/C 466/01\)](#)

⁸ [Strateegiline tegevuskava 2024–2029](#)

⁹ Euroopa Parlamendi 14. detsembri 2022. aasta resolutsioon Euroopa kultuurivaldkonna uue tegevuskava ja rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegia rakendamise kohta (2022/2047(INI)).

¹⁰ Vt joonealune märkus 7.

¹¹ Euroopa Komisjoni poolt 16. juulil 2025 esitatud ettepanek mitmeaastase finantsraamistiku 2028–2034 kohta võimaldab ELi kultuuri rahastamist mitmest vahendist. [EUR-Lex - 52025DC0570R\(01\) - ET - EUR-Lex](#)

kultuuri tähtsust edendada ja tõsta, kuna kultuur väljendab Euroopa ajalugu ja ühiseid väärtusi ning on samal ajal ühiskonna kerksuse võimas katalüsaator. Kultuuri kaudu saab EL tugevdada oma rolli kultuuri ja loovuse ülemaailmse liidrina, toetudes vastastikusele mõistmisele ja tegutsedes ELi väärtustest lähtuvalt.

Visioonile vastavalt suunab kultuurikompass ELi poliitikat **neljas põhisuunas**, mida toetavad horisontaalsed meetmed investeeringute kaasamiseks Euroopa kultuuri:

- 1) **Euroopa väärtusi ja kultuurilisi õigusi tugevdav EL**;
- 2) **loovisikuid ja kultuuritöötajaid võimestav ning inimesi toetav EL**;
- 3) kultuurile ja kultuuripärandile toetudes **konkurentsivõimelisemaks, kerksemaks ja sidusamaks muutuv EL**;
- 4) **rahvusvaheliste kultuurisuhete ja partnerluste eestvedajana tegutsev EL**.

EL vajab kultuurikompassi elluviimiseks suuremat poliitilist pühendumust ja uusi poliitikavahendeid. Seetõttu teeb komisjon järgmist:

- esitab ettepaneku institutsioonidevahelise **ühisdeklaratsiooni** kohta, milles **lepivad kokku Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon**, pealkirjaga „Euroopa kultuuri heaks, kultuur Euroopa heaks“; deklaratsioonis kirjeldatakse ja kinnitatakse poliitilist pühendumust Euroopa kultuuripoliitika aluspõhimõtetele;
- avaldab regulaarselt **aruande kultuuri olukorra kohta ELis**, et anda ülevaade Euroopa kultuurimaastikust ning hinnata kultuuri- ja loomeökosüsteemi arengut, pöörates seejuures erilist tähelepanu kunstilisele vabadusele;
- alustab **ELi struktureeritud dialoogi** kultuuri- ja loomevaldkonna sidusrühmadega, et arutada kultuuri olukorda käsitlevat aruannet ja edusamme kultuurikompassi põhisuundade elluviimisel. Dialoog toimib teabevahetuse, koosloomise ja poliitika ühtlustamise platvormina;
- loob selleks, et toetada kultuuri olukorda käsitleva aruande koostamist, **ELi kultuuriandmekeskuse**, mis kogub ja analüüsib kultuuriandmeid ja -teavet, jälgib suundumusi ja arengut ning koondab parimaid tavasid¹². Komisjon teeb koostööd ka ELi liikmesriikide ja nende statistikaametitega ning asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonidega, et jätkuvalt parandada ELi kultuuristatistikat ja toetada tõenditel põhinevat poliitikakujundamist.

3. Euroopa väärtusi ja kultuurilisi õigusi tugevdav EL

Demokraatia, vabadus, mitmekesisus ja võrdsus on teineteist vastastikku tugevdavad väärtused ning EL ja selle liikmesriigid vastutavad üheskoos nende väärtuste kaitsmise eest. Piiramata vabadus luua kultuuri ja osaleda selles on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsiooni¹³ artiklis 27 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹⁴ artiklis 13. Need õigused on üliolulised, et üksikisikud ja kogukonnad saaksid end vabalt väljendada, dialoogis osaleda, kultuurilist mitmekesisust tähistada, loometegevust edendada, kultuuripärandit säilitada ja tulevikku kujutleda. Need on kultuurikompassi aluspõhimõtted.

3.1. Kunstilise vabaduse kaitsmine

¹² Andmeid audiovisuaalsektori kohta saadakse edaspidigi Euroopa Audiovisuaalsektori Vaatluskeskuselt ja komisjoni Euroopa meediatööstuse väljavaadetest.

¹³ [Inimõiguste ülddeklaratsioon | Ühinenud Rahvaste Organisatsioon](#)

¹⁴ [Euroopa liidu põhiõiguste harta](#)

Kultuur ja loovus arenevad jõudsalt ainult siis, kui on tagatud loominguline väljendusvabadus. Selle vabaduse kaitsmine peab olema iga demokraatliku ja avatud ühiskonna nurgakivi ning see on ühiskonna demokraatliku tervise mõjuvõimas näitaja. ELis on see ühine vastutus, et kaitstakse loovisikute ja kultuuritöötajate vabadust luua ilma tsensuuri ja hirmutamiseta ning väljendada oma vaateid avalikku huvi pakkuvates küsimustes. Siiski teatatakse üha enam¹⁵ kultuuriasutuste sõltumatust mõjutavast põhjendamatust sekkumisest ja nn moraaliseaduste kasutamisest, loovisikute tsenseerimisest või hirmutamisest ja isegi enesetsensuurist.

Praegu, kui demokraatia ja kodanikuühiskond on surve all kogu maailmas, tuleb selliseid juhtumeid dokumenteerida, hoolikalt jälgida ning võtta meetmeid, et pakkuda ohus olevatele ja ümber asuma sunnitud loovisikutele ohutut paika¹⁶. Liikmesriigid ja ELi institutsioonid peaksid tagama, et nende poliitika, õigusraamistikud ja haldustavad toetavad vaba kunstiloomet, eneseväljendust ja kultuuriringlust. Euroopa peaks tegutsema, et kaitsta kunstilist vabadust ja suurendada teadlikkust selle edendamiseks.

Seepärast hakkab komisjon oma tulevases aruandes kultuuri olukorra kohta ELis süstemaatiliselt pöörama **erilist tähelepanu kunstnike kogemustele seoses kunstilise vabadusega**. Samuti aitab komisjon **kaitsta kunstilist vabadust** ELi praeguse ja tulevase poliitika ja programmide kaudu, eelkõige kavandatava tulevase programmi **AgoraEU** raames, mis on osa ELi järgmisest pikaajalisest eelarvest. Kunstilise vabaduse kaitsmine on ka oluline osa meie ühiskondade laiemast demokraatlikust struktuurist ning Euroopa demokraatia kaitse programmi eesmärk on kaitsta ja edendada demokraatiat ja ühiskonna kerksust pikas perspektiivis.

3.2. Kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse edendamine

Kultuuriline ja keeleline mitmekesisus on Euroopa projekti süda ja seda väljendab ka ELi moto „Ühinenud mitmekesisuses“. Pühendumine selle säilitamisele on Euroopa kultuurilise suveräänsuse ja demokraatliku kultuuri eeltingimus. Seepärast on EL iseseisva osalisena alla kirjutanud UNESCO 2005. aasta kultuuri väljendusvormide mitmekesisuse kaitse ja edendamise konventsioonile¹⁷.

EL kaitseb, arendab ja edendab kultuurilist ja keelelist mitmekesisust aktiivselt oma poliitika ja programmide kaudu, ning nagu märkis president von der Leyen oma poliitilistes suunistes, jätkab EL tööd vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste kaitsmiseks Euroopas. Aastatel 2021–2024 toetati programmist „Loov Euroopa“ 670 riikidevahelist kultuuripartnerlust; üle kogu Euroopa jõudis kinolevisse 554 filmi, kusjuures 37,9 miljonit inimest vaatas teistest Euroopa riikidest pärit Euroopa audiovisuaalteoseid¹⁸.

Viis ELi kultuuriauhinda¹⁹ täidavad olulist rolli Euroopa kultuurisektorite nähtavale toomisel ning nende mitmekesisuse ja tippaseme tunnustamisel. Sellele tuginedes teeb komisjon ettepaneku anda välja **uus ELi etenduskunsti auhind, et tunnustada kunstilist tippaset** ja suurendada sellega oskusi, turulepääsu ja kutsevõrgustikke kogu Euroopa etenduskunsti ökosüsteemis.

---

¹⁵ [Euroopa Nõukogu, 2023. Free to Create: Artistic Freedom in Europe](#)

¹⁶ [Nõukogu järeldused ohus olevate ja ümber asuma sunnitud loovisikute kohta \(2023/C.185/09\)](#)

¹⁷ [2005 Convention on Diversity of Cultural Expressions | Diversity of Cultural Expressions](#)

¹⁸ Programmi meedia tegevussuuna raames on toetatud ka enam kui 300 mängu või immerstiivse sisu nimetuse arendamist, millest paljud said mainekaid auhindu.

¹⁹ Programmi „Loov Euroopa“ kultuuri tegevussuunast rahastatakse järgmisi auhindu: Euroopa kultuuripärandi auhind / Europa Nostra auhind, talendiauhind „Muusika liigutab Euroopat“, ELi kaasaegse arhitektuuri auhind – Mies van der Rohe auhind, ELi kirjandusauhind ja kõige uuem neist, Simone Veili auhind – ELi juudi kultuuripärandi auhind.

Euroopa keeltepäeva²⁰ kaudu tunnustab EL keelelist mitmekesisust kui Euroopa rikkaliku kultuuripärandi väljendust ja demokraatia nurgakivi. **Keeleõppe ja keelelise mitmekesisuse edendamine on üks programmi Erasmus+**²¹ **erieesmärkidest**. Programmi „Loov Euroopa“ teeneks kultuuri-, audiovisuaal- ja uue meedia (nt videomängud või laiendatud reaalsus) valdkonnas on Euroopa sisu mitmekesisuse ja ringluse edendamine ning publiku laiendamine.

Eriti oluline on Euroopas toodetud sisu aktiivne edendamine veebis (*Made in Europe*), et digipublik saaks avastada ja väärtustada selle rikkalikkust ja mitmekesisust. Selles vallas on regulatiivsete ja poliitiliste meetmete abil tehtud märkimisväärsed edusamme. Näiteks 2018. aastal läbi vaadatud audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv²² tugevdas Euroopa audiovisuaalsisu nähtavust ja esiletõstmist nõudevideoteenustes, sest sellega kindlustati teenuseosutajate kataloogides vähemalt 30 % Euroopa päritoluga teoste osakaal ning nõuti, et televisiooniteenuste osutajad annaksid Euroopa päritolu teoste edastamisele oma saateajas suurema osakaalu. Suurandmete ja tehisaru kasutamine võib veelgi suurendada mitmekesise Euroopa sisu leitavust, nagu on kirjeldatud tehisintellekti kasutuselevõtu strateegias²³.

Lisaks tugevdavad programmist „Euroopa horisont“ rahastatavad teadusuuringud ja innovatsioon kultuuri- ja loomemajanduse kerksust, hoogustavad kestlikku majanduskasvu ning kasutavad tehnoloogiat ja koostööd selleks, et Euroopa kultuurilist ja keelelist mitmekesisust säilitada ja rikastada.

Komisjon jätkab Euroopa rikkalike kultuuriliste ja keeleliste väljendusvormide kaitsmist ja edendamist. Selle toetuseks rakendab komisjon teadusuuringute, innovatsiooni ja tehnoloogia kogu potentsiaali. Komisjon süvendab **teadusuuringuid ja toetab investeeringuid, mis on seotud Euroopas loodud mitmekesise kultuurilise veebisisu leitavusega** (pärast selle kohta uuringu²⁴ avaldamist), et edendada sellise sisu tarbimist ELis ja väljaspool seda, pöörates erilist tähelepanu Euroopa muusikalisele ja ilukirjanduslikule veebisisule.

3.3. Laiem osalemine kultuurielus ja juurdepääs kultuurile

Kultuurielus osalemine ja juurdepääs kultuurile on olulised kodanikuaktiivsuse edendamiseks ning moodustavad iga demokraatliku ja kaasava ühiskonna tugisamba.

Mõned liikmesriigid on juba kasutusele võtnud kultuuripassid, mille eesmärk on parandada juurdepääsu kultuurile, eriti noorte jaoks. ELi rahaliste vahenditega, eelkõige **programmiga „Loov Euroopa“**, on samuti edendatud juurdepääsu kultuurile mitmel viisil, näiteks toetades meedia tegevussuuna kaudu mitmes ELi riigis kinopasside pakkumist Europa Cinemas võrgustikku kuuluvates kinodes. Sellised algatused nagu **Euroopa kultuuripärandi päevad**²⁵ **või DiscoverEU kultuurirada**²⁶ on laiendanud võimalusi uurida Euroopa tohutut kultuuripärandit.

Siiski on selles vallas veel palju arenguruumi. 51 % eurooplastest ei olnud viimase 12 kuu jooksul tegelenud ühegi loovtegevusega ei üksi ega rühmas^{27,28}. Seepärast parandab komisjon

²⁰ [Euroopa keeltepäev | Euroopa Komisjon](#), ühisalgatus koos Euroopa Nõukoguga.

²¹ [Näited regionaal- ja vähemuskeeli toetavatest projektidest: programmide „Erasmus+“ ja „Loov Euroopa“ kaasrahastatud projektide loetelu](#).

²² Direktiiv (EL) 2018/1808.

²³ COM(2025) 723.

²⁴ Uuring, millele on osutatud ELi kultuurivaldkonna töökavas aastateks 2023–2026 (ELT C 466, 7.12.2022).

²⁵ [Euroopa kultuuripärandi päevad](#), kaasrahastajad ELi ja Euroopa Nõukogu.

²⁶ [DiscoverEU kultuurirada | Euroopa noorteportaal](#) inspireerib noori sobitama oma reisiteekonda vastavalt kultuurielule ja kultuuripärandi asukohtadele. Algatust „DiscoverEU“ rahastatakse programmist „Erasmus+“.

²⁷ [Kultuuristatistika – kultuurielus osalemine - Statistics Explained - Eurostat](#)

²⁸ [Europeans' attitudes towards culture – mai 2025 – Eurobaromeetri uuring](#)

veelgi noorte juurdepääsu kultuuripärandile kõikjal Euroopas ja teeb selleks järgmist: i) loob **vabatahtliku raamistiku, milles riigid tunnustavad vastastikku oma noortele väljastatud kultuuripasse ja kultuuripärandiga seotud sooduskaarte**, ii) propageerib **DiscoverEU kultuurirada** noorte seas ja iii) **suurendab kultuuri pakkumist** praeguse **ELi noorte sooduskaardiga**, mida rahastatakse programmist „Erasmus+“.

Kultuurielus osalemist mõjutavad mitmed muud tegurid alates sotsiaal-majanduslikust seisundist kuni puute, etnilise päritolu, sotsiaalsete sugude, vanuse ja geograafilise asukohani²⁹. Selleks et kultuurielus osaletaks rohkem ja kvaliteetsemalt, peaksid EL ja liikmesriigid hindama, kuidas saab poliitika, mida rakendatakse näiteks teaduse, tervise, keskkonna, hariduse, koolituse ja sotsiaalse ühtekuuluvuse valdkonnas, edendada kultuurielus osalemist. Euroopa jätkab juhtrollis ja loob võrdseid võimalusi jätkusuutlike investeeringute ning kultuuritaristu ja -programmide kaasava ja juurdepääsetava kavandamise kaudu. Seda silmas pidades koostab komisjon aruande, millele liikmesriigid saavad tugineda, et suurendada **puuetega inimeste toetamist ja osalemist kultuurielus**.

4. Loovisikuid ja kultuuritöötajaid võimestav ning inimesi toetav EL

Kultuurielu edeneb, kui ühiskond loob tingimused, mis võimaldavad indiviididel ja loovisikutel katsetada ja piire kombata. Loovisikud ja kultuuritöötajad vajavad õiglasi töötingimusi, turvalist töökeskkonda ilma igasuguse vägivalleta ning piisavat haridust, koolitust ja oskusi. Samal ajal on oluline tegeleda noorte inimeste, sealhulgas alustavate loovisikute tegeliku olukorraga, et ehitada üles kultuuriliselt rikas Euroopa, mis väärtustab tõeliselt oma rahvast. EL peab edendama kunstiharidust ning laste, noorte ja alaesindatud rühmade kaasavat ja turvalist juurdepääsu kultuurile.

4.1. Inimväärsete töötingimuste tagamine

Paljudel kultuuritöötajatel on jätkuvalt raskusi võrdväärsete õiguste ja kaitse saamisega päriselus.

2024. aastal töötas terve ELi kultuuri- ja loomemajanduses 7,9 miljonit inimest, mis moodustab 3,8 % kogu tööhõivest ELis. Tööjõu koosseisu ja tööhõiveliikide osas valitsevad siiski suured erinevused³⁰. Vabakutseline töö ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemine on tavalisem kui teistes sektorites – peaaegu kolmandik ELi kultuuritöötajatest on füüsilisest isikust ettevõtjad ning see ületab ELi keskmise rohkem kui kahekordselt³¹. Töölepingud kipuvad olema lühemad ja vähem stabiilsed kui traditsioonilisemate tööhõivesektorite puhul. Tähtajatu töölepinguga töötajate osakaal on 15,2 protsendipunkti väiksem kui üldisel tööturul³². Kunstnikel ja kirjanikel on väiksema tõenäosusega ainult üks töökoht³³ ning üle poole audiovisuaalteoste loojatest (režissöörid, stsenaaristid jne) elavad pikka aega ilma tasustatud tööta³⁴. Kätesaadavad andmed ja kontrollitulemused näitavad, et deklareerimata töö osakaal loomemajanduses on märkimisväärne³⁵.

²⁹ [Kultuuristatistika – kultuurielus osalemine - Statistics Explained - Eurostat](#)

³⁰ [Kultuuristatistika – kultuurivaldkonna tööhõive - Statistics Explained - Eurostat](#)

³¹ Samas.

³² Samas.

³³ Samas.

³⁴ [The status of artists and cultural and creative professionals in Europe - European Audiovisual Observatory](#)

³⁵ [Employment characteristics and undeclared work in the cultural and creative sectors - European Labour Authority](#)

Töötingimused kultuuri valdkonnas on sageli ebakindlad³⁶ ning loovisikud ja kultuuritöötajad on sotsiaalkaitsest sageli ilma jäetud või kaetud vaid osaliselt. Halvad töötingimused on samuti üks tegureid, millel on negatiivne mõju töötajate vaimsele tervisele. Puuetega töötajatel on jätkuvalt arvukalt takistusi, mis ei lase neil teha oma tööd teistega võrdsel alustel. Kultuurimajanduses esineb ka püsiv sooline ebavõrdsus sissetulekutes, kusjuures madalat palka teenivaid naisi on rohkem kui mehi³⁷.

Viimastel aastatel on liikmesriikides selles vallas toimunud olulisi arenguid ja mitu riiki on võtnud vastu loovisikute staatust käsitlevad õigusaktid või muud erimeetmed loovisikute toetamiseks, näiteks töötanud nende palga- ja töötingimuste kohta välja poliitika ja hartad. ELi tasandil toetas komisjon erinevaid uuringuid, eksperdirühmi ja seminare, kaasates aktiivselt liikmesriike³⁸ ja hõlmates nii kultuuri- kui ka tööhõive ja sotsiaalküsimusi, sidusrühmi, sotsiaalpartnereid ja Euroopa Parlamenti³⁹.

Loovisikute töötingimuste parandamiseks on oluline tõhustada meetmeid ELi tasandil. Just seepärast teeb komisjon ettepaneku **ELi loovisikute harta** kohta, mis **sisaldab aluspõhimõtteid, suuniseid ja kohustusi seoses õiglaste töötingimustega** neis sektorites. Hartaga suurendatakse nõuete järgimist ja aruandekohustust, eelkõige ELi kultuurirahastuse saajate poolt. Komisjon korraldab **ELi kõrgetasemelise teabevahetuse sidusrühmade ja sotsiaalpartneritega** ning selle tulemused aitavad samuti kaasa harta koostamisele.

Lisaks peab loovisikute töötingimuste parandamiseks olema neil endil selge arusaam oma õigustest, sealhulgas nende tööd reguleerivast õiguslikust ja lepingulisest raamistikust. Selleks toetas komisjon veebivahendi **This Is How We Work käivitamist platvormil Creatives Unite**, milles antakse teavet õigus- ja poliitikaraamistike kohta, mis kujundavad loovisikute staatust, sotsiaalkindlustust ja töösuhteid⁴⁰. Samuti on komisjon partneriks Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) poolt välja töötatud, **loovisikutele intellektuaalomandiõigusi tutvustavas algatuses „Creators Learn Intellectual Property“**, mis pakub loometöötajatele tuge intellektuaalomandi küsimustes.

4.2. Kultuurialase piiriülese liikuvuse hõlbustamine

Piiriülene koostöö ja liikuvus on keskse tähtsusega nii loovisikute karjääris kui ka Euroopa kultuuriruumi arendamisel, sest sellega soodustatakse sidemeid ja dialoogi loometöötajate vahel ja suhtluses kodanikega. See on ka konkurentsivõime ja uutele turgudele pääsemise katalüsaator, mis võimaldab kultuuri- ja loometeoste vabamat piiriülest ringlust ja laiema publikuni jõudmist ning stimuleerib Euroopa loomemajanduse kasvu ja haaret.

Piiriülese koostöö toetamine on olnud programmi „Loov Euroopa“ keskmes ning aastatel 2014–2020 sai seeläbi rahvusvahelisi kogemusi üle 22 000 töötaja. **Liikuvusprogrammi „Culture Moves Europe“**⁴¹ käivitamisega on liikuvusvõimalused laienenud. Aastatel 2022–

³⁶ [Panteia 2024. aasta uuringu](#) kohaselt töötab 68 % küsitletud loovisikutest ja kultuuri- ja loomemajanduse töötajatest rohkem kui ühel töökohal ning 71 % on ilma piisava sotsiaalkaitseta; seda eelkõige vabakutselistel ja füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevate loovisikute puhul.

³⁷ 2022. aasta andmed. [Eurostati andmetel](#) registreeriti ELis 2022. aastal kultuurivaldkonna tööhõive kõige väiksem sooline ebavõrdsus viimase kümne aasta jooksul, kuid see tasakaal ei kajastu sissetulekutes. [Kultuuristatistika – sooline võrdõiguslikkus - Statistics Explained - Eurostat](#)

³⁸ [The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals - Euroopa Liidu Väljaannete Talitus; Mapping cultural and creative sector working conditions in the EU](#)

³⁹ Euroopa Parlament on olnud peamine eestkõneleja, et töötada välja [kunstnike ning kultuuri- ja loomesektori töötajate sotsiaalse ja professionaalse olukorra ELi raamistik \(C/2024/4208\)](#).

⁴⁰ [This is how we work - Mapping cultural and creative sector working conditions in the EU \(creativesunite.eu\)](#)

⁴¹ [Culture Moves Europe - Culture and Creativity](#)

2025 toetati sellest programmist juba enam kui 6 000 loovisikut ja kultuuritöötajat 40 riigist ning loodi üle 280 kunstiresidentuuri, kus võeti vastu üle 1 000 loovisiku.

Siiski piiravad nende heade võimaluste täielikku kasutamist jätkuvalt mitmesugused takistused. Kultuuriorganisatsioonid, loovisikud ja kultuuritöötajad peavad rinda pistma kulukate haldusprobleemidega, mis takistavad piiriülest liikuvust. Näiteks peavad loovisikud, kes soovivad Euroopas ringreisi teha, orienteeruma erinevates tööhõive- ja sotsiaalkindlustusseadustes ning võimaliku topeltmaksustamise ja piiriüleste teenuste osutamise keerukates eeskirjades. Kolmandate riikide kodanikelt nõutavad viisad ja tööload takistavad sageli veelgi kultuuriringlust ja suurendavad kulusid.

Peagi valmiva **töötajate õiglase liikuvuse paketi**ga esitab komisjon algatused, millega ajakohastatakse, lihtsustatakse ja digiteeritakse töötajate liikuvuse ja vaba liikumise eeskirju ja menetlusi. Need algatused, näiteks **Euroopa sotsiaalkindlustusspass**, toovad otseselt kasu kultuurialases piiriüleses liikuvuses osalejatele. **Oluline on ELi jätkusuutlik investeerimine liikuvusse**, sealhulgas suurem toetus programmile „Culture Moves Europe“.

4.3. Noortele sõnaõiguse andmine kultuurivaldkonna juhtimisstruktuurides ning noorte ja uute talentide soosimine

Noortel on oluline roll praeguse ja tulevase kultuurielu kujundamisel. Nende seisukohad kõigutavad traditsioone ja laiendavad kunstilise eneseväljenduse vaatenurka, mis on oluline loovuse arenguks ja uuendamiseks.

Noori tuleb tunnustada kultuurikogukonna täisväärtuslike liikmetena. Investeeringud noorte juhitud ja kogukonnale kuuluvatesse loomekeskkondadesse peaksid olema kultuuritaristu arendamise strateegiate oluline osa. Noortele olulise rolli andmine poliitikakujundamises annab neile võimaluse kaitsta oma kultuurilisi õigusi.

Komisjon toetab oma sissetöötatud vahendite kaudu jätkuvalt noorte sisulist osalemist ELi poliitikakujundamises. Lisaks loob komisjon **noorte kultuurisaadikute võrgustiku**, et arutada kultuuripoliitika küsimusi. Peagi valmiva **põlvkondadevahelise õigluse strateegia** kaudu kavatakse komisjon – **pärandi ja keelte säilitamise ning kultuuripõhise innovatsiooni kaudu** – edendada **põlvkondadevahelist õppimist**.

Kogu Euroopas tuleks kultuuripoliitika kujundamisel rohkem keskenduda ka noortele ja alustavatele loovisikutele ning noortele kultuuritöötajatele. Komisjon jätkab sihipärase lähenemisviiside toetamist ja soodustamist, sealhulgas programmi „Loov Euroopa“ kultuuri tegevussuuna **platvormikava** ja **programmi „Erasmus+“ sihtotstarbeliste praktikaprogrammide** kaudu.

4.4. Kultuuri- ja kunstihariduse pakkumine

Kultuur ja haridus on omavahel tihedalt seotud. Haridusalane kaasatus on kultuuriasutuste jaoks väga oluline ning kunstidel on hariduses ja inimese arengus roll juba varasest east alates⁴². Kultuuri- ja kunstihariduse integreerimine põhikomponendina kooliharidusse, huviharidusse ja kogemusõppesse ning koolitustesse arendab võimet iseseisvalt tegutseda, parandab loomingulist eneseväljendust, õpitulemusi, kriitilist mõtlemist ja õppijate heaolu. Programmiga „Erasmus+“ on edendatud mitmeid kultuuri- ja kunstihariduse projekte, sealhulgas koostööd muuseumide ja raamatukogudega.

Kultuuritegevuses osalemine on tihedalt seotud kodanikuaktiivsusega ning aitab inimestel arendada enesekindlust, empaatiat, sallivust ja suhtlemisoskust. Komisjon töötab välja

---

⁴² [Nõukogu soovitus, milles käsitletakse põimõpet kvaliteetse ja kaasava põhi- ja keskhariduse tagamiseks \(2021/C 504/03\)](#)

vastastikuse õppimise projekti, et kultuuri kaudu tugevdada õpilaste kodanikuaktiivsust ja demokraatliku kodakondsuse tunnet nii koolis kui ka selle ümber toimuva suhtes.

Kooliharidus ja elukestev õpe peaksid andma kultuurile jõudu juurde oluliste loominguliste oskuste arendamisel ja see hõlmab ka ELi jaoks tähtsaid oskusi, et kaotada innovatsioonilõhe ning valmistada noori ette kiiresti muutuvaks majanduseks ja tulevaseks tööturuks. Kunstiharidus ja -koolitus võivad tekitada ka laiema doominoefekti, innustades koole ja perekondi külastama kultuuriasutusi, muuseume, teatreid ja raamatukogusid ning kasutama neid loominguliste õpiruumidena. Kuid koolide kunsti- ja kultuuriharidusel on sageli madal staatus, see ei ole piisavalt rahastatud, kuulub mõnes liikmesriigis poliitika äärealale ning pahatihti tabavad seda eelarvekärped.

Tuleb tugevdada kunsti- ja kultuurihariduse pakkumist ning tõsta selle kvaliteeti. Komisjon **edendab tihedamat valdkondadevahelist koostööd kultuuri- ja hariduspoliitika vahel**. Komisjon soodustab loovisikute, kultuuriasutuste, kogukonna kultuuriorganisatsioonide, koolide ja huvihariduse pakkujate vahelisi partnerlusi ning rohujuure tasandi kunsti ja kultuurihariduse projekte.

Komisjoni algatatud **oskuste liidu kaudu võitleb komisjon raamatute lugemise märkimisväärse vähenemise vastu**. Komisjon võimendab liikmesriikide ekspertide poolt hiljuti tehtud tööd ja lugemist soodustavaid algatusi, nagu **Euroopa kirjanike päev**,⁴³ ning kasutab seejuures ka **raamatukogude tähtsat tööd ja nende eksperditeadmisi**. Seda kriitilise tähtsusega eesmärki aitab saavutada 2026. aastaks välja kuulutatud **ELi kirjaoskuse koalitsioon**⁴⁴.

4.5. Tervise ja heaolu parandamine läbi kultuuri

Kultuuritegevus parandab üksikisikute, kogukonna ja ühiskonna tervist, heaolu ja elukvaliteeti. Kultuuri- ja tervisealgatuste integreerimine on osutunud tõhusaks kogukondlike sidemete, emotsionaalse ja füüsilise kerksuse tugevdamisel, vaimse tervise edendamisel ja üksinduse vastu võitlemisel⁴⁵ ning see võib aidata lahendada laste ja noorte vaimse tervise probleeme.

Komisjoni 2023. aasta terviklik lähenemisviis vaimsele tervisele⁴⁶ oli esimene samm selle tunnistamisel, et loovtegevus- ja kultuuripoliitikaga saab parandada üksikisikute ja ühiskonna vaimset tervist ja heaolu ning toetada vaimse tervise kerksust. Selles dokumendis määratleti innovaatilise lähenemisviisina sotsiaalteraapiline kultuuritegevus esmatasandi tervishoiuasutustes. ELi rahastatud selleteemalised projektid⁴⁷ on andnud täiendavaid teadmisi, teinud kindlaks parimad tavad ja aidanud tõsta üldsuse teadlikkust.

ELi liikmesriikide kultuuri- ja tervishoiuekspertide 2025. aasta poliitikasoovitustes⁴⁸ kutsuti üles võtma jõulisi meetmeid, nagu sektoriüleste strateegiate loomine, jätkusuutlik rahastamine teadusuuringute edendamiseks ja võrdse juurdepääsu tagamine. Komisjon töötab ekspertide abiga poliitikakujundajate ja sidusrühmade jaoks välja **ELi suunised kultuuri, tervise ja heaolu kohta**. Samuti soodustab komisjon jätkuvalt heade tavade regulaarset vahetamist selles valdkonnas, toetades piiriülest koostööd programmi „Loov Euroopa“ kaudu.

⁴³ [Euroopa kirjanike päev - kultuur ja loovus](#)

⁴⁴ ELi kirjaoskuse koalitsioon kuulutati välja [põhioskuste tegevuskavas](#), Euroopa Komisjon, märts 2025.

⁴⁵ [What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review](#), WHO, 2019.

⁴⁶ [Vaimset tervist käsitlev uus terviklik lähenemisviis – Euroopa Komisjon](#).

⁴⁷ Näiteks projekt CultureForHealth.

⁴⁸ Euroopa Komisjon, hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraat, *Culture and health – Time to act*, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/0432398>

5. Kultuurile ja kultuuripärandile toetudes konkurentsivõimelisemaks, kerksemaks ja sidusamaks muutuv EL

Kultuuri- ja loomemajandus kuulub Euroopa kõige dünaamilisemate majandussektorite hulka, edendades innovatsiooni ja konkurentsivõimet, luues töökohti ning suurendades meie linnade ja piirkondade atraktiivsust. Kultuuri- ja loomemajanduses on väga aktiivsed digitehnoloogia idufirmad⁴⁹. Kultuur avaldab olulist majanduskasvu ülekandvat mõju ka teistes sektorites. Näiteks kultuuriturism moodustab 40 % kogu Euroopa turismist⁵⁰.

Euroopa kultuuri- ja loometootmisel on endiselt kasutamata potentsiaal nii ELi ühtsel turul kui ka kogu maailmas. Selleks et kasutada ära kultuuri- ja loomemajanduse potentsiaali ja panust ELi konkurentsivõimesse, tuleb seda eesseisva ülemineku jooksul kogu aeg toetada. Seda tuleb teha viisil, mis tagab mitmekesisuse edendamise, loovisikute õiguste kaitse, piisavate eetiliste standardite järgimise ning kultuuripärandi, sealhulgas digipärandi kaitsmise.

Komisjon rakendab valdkonnaüleseid meetmeid, mis hõlmavad kõiki sektoreid, kuid lisaks sellele tegeleb komisjon jätkuvalt üksikute sektorite spetsiifiliste probleemide ja vajadustega, kasutades selleks üldiste poliitikaeesmärkidega kooskõlastatud valdkondlikke algatusi, ennast tõestanud koostöövorme⁵¹ ning rahastamisvoogusid⁵².

5.1. Digitehnoloogia ja tehisaru rakendamine kultuuri- ja loomemajanduses

Kultuuri- ja loomemajandusel on digitehnoloogiast kasu ja digitehnoloogia kujundab ümber kultuuri- ja loomemajandust. Eriti tehisaru muudab seda, kuidas kultuuri luuakse, sellele juurde pääsetakse ja seda kogetakse. Tehisaru pakub uusi võimalusi innovatsiooniks ja publiku kaasamiseks ning muuhulgas toetab kultuuripärandi restaureerimist, rekonstrueerimist, säilitamist, virtuaalloodangu jaoks kohandatud taaskasutamist ja suuremat kasutajate kaasatust. Samal ajal tekitab tehisaru ka uusi probleeme, mis puudutavad järgmist: autoriõigus ja autoriõigusega kaitstud sisu loata kasutamine generatiivse tehisintellekti mudelite trenimisel, eetiline kasutamine, kultuuriline mitmekesisus, töökohtade kadumine, loovisikute õiglane tasustamine ja oskuste vajadus. Lisaks on äärmiselt oluline pöörata tähelepanu sellistele küsimustele nagu tehisaru loodud sisu levik, juurdepääs andmetele ja rahastamisele ning sõltuvus ELi-välisest tehnoloogiast. Tehisaru kasutuselevõtt kultuuri- ja loomemajanduses on endiselt ebahühtlane,⁵³ mis suurendab ka vajadust arendada kõrgema taseme oskusi.

Euroopa kultuuri- ja loomemajanduse jaoks on väga oluline tulevikku suunatud ja soodne regulatiivne keskkond. EL on välja töötanud õigusraamistiku,⁵⁴ mis toetab loovisikuid ja teisi loomemajanduses osalejaid, kes investeerivad loomingusse ja loovtalentidesse, ja see

⁴⁹ Kõigi tööstusökosüsteemide seas on just kultuuri- ja loomemajandusel (koos tervise ja liikuvusega) suurim tehnoloogiavaldkonna idufirmade osakaal. Lisateave: [Euroopa Komisjon, 2024. aasta ühtse turu ja konkurentsivõime aruanne](#)

⁵⁰ [Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Maailma Turismiorganisatsioon \(UNWTO\), Report on Tourism and Culture Synergies, 2018](#). UNWTO 2021. aasta aruande andmetel suurendab kohtade kajastamine populaarsetes filmides või telesaadetes nende külastajate arvu keskmiselt 25–40 %.

⁵¹ Näiteks [kultuuripärandi eksperdirühm](#), [Euroopa filmifoorum](#) või algatus „[Muusika liigutab Euroopat](#)“.

⁵² Näiteks programmi „Loov Euroopa“ meediaharu, mis hõlmab audiovisuaalsektorit, või programmi „Loov Euroopa“ kultuuri tegevussuuna alla kuuluv sihipärane rahastus etenduskunstidele (Perform Europe).

⁵³ 51 % videomängutootjatest, 39 % audiovisuaalsektori ettevõtjatest ja 35 % uudismeediaetevõtjatest on võtnud kasutusele tehisintellektipõhised lahendused. Euroopa meediatööstuse väljavaated 2025 | Euroopa digituleviku kujundamine.

⁵⁴ See hõlmab järgmisi õigusakte: [direktiiv \(EL\) 2019/790](#), [direktiiv \(EL\) 2018/1808](#), [määrus \(EL\) 2022/2065](#), [määrus \(EL\) 2022/1925](#), [määrus \(EL\) 2024/1689](#) ja [määrus \(EL\) 2024/1083](#).

õigusraamistik kaitseb loomingulist sisu, toetab õiglast tasustamist ning kehtestab usaldusväärse ja inimkeskse tehisaru standardid.

2019. aasta direktiiv autoriõiguse kohta digitaalsel ühtsel turul⁵⁵ aitab toetada innovatsiooni, võimaldades samal ajal loovisikutel kontrollida enda loodud sisu kasutamist. Tehisintellektimääruse eesmärk on muu hulgas tagada tehisaru arendamine ja kasutamine selliselt, et austatakse loovisikute õigusi kooskõlas autoriõiguse direktiiviga. Komisjon hõlbustab jätkuvalt tehisintellektimääruse autoriõigusega seotud aspektide ja tehisaru loodud sisu läbipaistvusnõuete rakendamist ning samuti teksti- ja andmekaeve erandite tõhusat rakendamist⁵⁶. Samuti on vaja selget ELi seisukohta, kuidas kohaldada litsentsitasusid käsitlevaid rahvusvahelisi eeskirju.

Tehisintellekti kasutuselevõtu strateegiaga⁵⁷ toetatakse tehisaru kasutamist kultuuri-, loome- ja meediasektoris konkreetsetel kasutusjuhtudel, nagu virtuaalne tootmine, interaktiivne ja immersiiivne meedia, kultuurisisu (eelkõige muusika ja kirjaoskuse sisu) leitavus ning kultuuriobjektide ja artefaktide 3D digiteisikud. Samuti teatakse tehisintellekti kasutuselevõtu strateegias uuringu algatamisest tehisaru loodud väljundite ja tehnoloogiliste lahendustega seotud õiguslike probleemide kohta, et ennetada ja leevendada autoriõiguse rikkumise riski tehisaru loodava sisu korral. Lisaks vaatab komisjon läbi 2019. aasta direktiivi autoriõiguse kohta digitaalsel ühtsel turul ning jätkab turu ja tehnoloogia arengu jälgimist ning uurib võimalikku vajadust autoriõiguse õigusraamistikku veelgi parandada, et lahendada turu ja tehnoloogia arengust tulenevaid probleeme.

Komisjon kavatses selle töö toetuseks koostada **uue tehisaru strateegia kultuuri- ja loomemajanduse jaoks** ning võtta nende erivajadusi arvesse oma tulevases digipoliitikas, et Euroopa saaks võimendada oma kultuurilist rikkust ja inimeste loovust tehnoloogia arenguga sammu pidades.

Digiharidus, -kirjaoskus ja -oskused on olulised digitaalse kultuurikeskkonna kriitiliseks ja loominguliseks kasutamiseks. Oskuste liit tugevdab hariduse ja koolituse kesksel rollil ELi konkurentsivõime ja suveräänsuse suurendamisel. Tuginedes digiõppe tegevuskava saavutustele, aitab digiõppe ja -oskuste tulevikku käsitlev tegevuskava 2030 laiendada ja süvendada digioskusi loovuse, immersiiivsete kogemuste ja loomingulise innovatsiooni, digiteerimise, meediapädevuse, küberteadlikkuse ja mitmekeelse digitaalse juurdepääsu jaoks. Komisjon tagab juurdepääsu praktilistele tehisintellektipädevuse koolitustele ja toetab valdkondadevaheliste profiilide koolitamist tehisaru valdkonna talente vajavate digimahukamate sektorite jaoks, sealhulgas kultuuri-, loome- ja meediasektoris.

Digiüleminek tähendab ka kultuurisektori innovatsioonipotentsiaali edasist avamist, eelkõige programmist „Euroopa horisont“ rahastatavate ELi projektide kaudu või kõrgkoolide töö kaudu teadmislünkade ületamisel ja ettevõtluse edendamisel.

---

⁵⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprill 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/790, mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul ning millega muudetakse direktiive 96/9/EÜ ja 2001/29/EÜ.

⁵⁶ Komisjon on hõlbustanud tegevusjuhendi koostamist, et täpsustada üldotstarbelise tehisintellektimudeli eeskirju, mida peeti piisavaks, et pakkujad saaksid tõendada tehisintellektimäärusest tulenevate kohustuste täitmist. Samuti võttis komisjon vastu näidismudeli, mille alusel saavad sellise tehisintellektimudeli pakkujad teha kokkuvõtte oma mudelite treenimiseks kasutatud sisust. Käimas on uuring teksti- ja andmekaeve erandi kohase loobumisklauslite registri teostatavuse kohta ning kavandatud on veel üks uuring, mis aitaks hinnata autoriõiguse direktiivi eeskirjade toimimist digitaalsel ühtsel turul, sealhulgas teksti- ja andmekaeve erandit. Lisaks on komisjon algatanud protsessi uue tegevusjuhendi koostamiseks tehisaru loodud sisu läbipaistvuse kohta kooskõlas tehisintellektimääruse artikliga 50.

⁵⁷ COM(2025) 723 final.

5.2. Kultuurist lähtuva piirkondliku, territoriaalse ja kohaliku arengu edendamine

Kultuurivõimalused ja -taristu peavad olema võrdselt kättesaadavad kõigis liikmesriikides, piirkondades ja kõigil territooriumidel, sealhulgas äärealadel, maapiirkondades, saartel, ranniku- ja äärealadel ning ELi äärepoolseimates piirkondades, mis seisavad silmitsi selliste probleemidega nagu rahvastikukadu, elanikkonna vananemine, geograafilised tõkked ning vähemad ja halvamad teenused. Siiski arvab umbes 38 % maapiirkondade eurooplastest, et kaugus kultuuriasutustest takistab neile juurdepääsu⁵⁸.

Nende lünkade kõrvaldamine on kriitilise tähtsusega, et täielikult ära kasutada kultuuri ühiskondlikku potentsiaali ja päriselt toetada õigust elada soovitud kohas. Selleks on vaja kultuuripoliitikat ja investeerimismeetmeid, mis on **lõimitud laiematesse terviklikesse territoriaalsetesse arengukavadesse ja kohandatud konkreetsetel kohalikele vajadustele. Kultuuriturismil on samuti oluline roll Euroopa kultuuripärandi säilitamisel ja edendamisel.**

Selle tuumaks on ELi ühtekuuluvuspoliitika. Aastatel 2021–2027 on eraldatud rohkem kui 5 miljardit eurot otseinvesteeringuteks kultuuri ja kultuuripärandisse kõigis piirkondades ja kõigil territooriumidel ning sellega toetatakse rohkem kui 24 000 kultuuri-, kultuuripärandi- ja turismiobjekti⁵⁹. Lisaks sellele toetab maapiirkondade kultuuri ka ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP). See toetus aitab tugevdada kultuuri rolli sotsiaal-majanduslikus ja territoriaalses arengus. Komisjon jätkab tööd edasiste edusammude tegemiseks selles valdkonnas koostöös riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste ning asjaomaste sidusrühmadega.

Tulevikku vaadates edendab **ELi säästva turismi strateegia**⁶⁰ veelgi säästvat kultuuriturismi kui pärandikaitse, sotsiaalse ühtekuuluvuse, keskkonnakestlikkuse ja majandusliku konkurentsivõime katalüsaatorit kogu Euroopas. Lisaks töötab komisjon välja vastastikuse õppimise projekti, et **laiendada loovisikute ja kultuuritöötajate võimalusi maapiirkondades** eesmärgiga **suurendada piirkonna atraktiivsust ja hoida noori lahkumast**. Lisaks rahastatakse **uue Euroopa Bauhausi rahastust 2025–2027 ka projekte, mille eesmärk on taaselustada** naabruskondi kestliku, kaasava ja kvaliteetse kavandamise kaudu.

Kultuuri taaselustav roll on samavõrra ilmne ka linnakeskkonnas. Viimase 40 aasta jooksul on **Euroopa kultuuripealinnade**⁶¹ meede edukalt stimuleerinud kultuuripakkumist kultuuripealinnaks valitud linnades. Tänu sellele on linnades üle kogu Euroopa kasvanud kultuuri elujõulisus, hoogustunud majanduskasv ja tugevnenud kogukonnasidemed. Sellist edu arvestades soovib komisjon algatust edasi viia ja teeb ettepaneku **uue õigusliku aluse kohta, et jätkata Euroopa kultuuripealinnade meetmega ka pärast 2033. aastat ja seda tugevdada.**

5.3. Kultuuripärandi hoidmine, kaitsmine ja edendamine ühtekuuluvuse ja kerksuse tugevdamiseks

Kultuuripärandi ja selle digitaalse mõõtme edendamine, säilitamine ja kaitsmine on jätkuvalt ELi poliitikakujundamise ja rahastamise peamine prioriteet, mida toetatakse selliste algatuste kaudu nagu Euroopa kultuuripärandi märgis, Euroopa kultuuripärandi päevad, Euroopa kultuuripärandi auhinnad / Euroopa Nostra auhinnad ja Euroopa kultuuripärandi keskus.

⁵⁸ [Europeans' attitudes towards culture, Eurobaromeetri eriuuring nr 562](#)

⁵⁹ Andmed ELi eraldiste kohta kultuurile ja kultuuripärandile Euroopa Regionaalarengu Fondist (sealhulgas sellele Euroopa territoriaalse koostöö Interregi tegevussuuna raames) saadi 8. septembril 2025. Arvud kajastavad ainult otseseid eraldisi.

⁶⁰ [ELi turismistrateegia](#)

⁶¹ [Euroopa kultuuripealinnad – kultuur ja loovus](#)

Nendele saavutustele tuginedes **uuendab ja tugevdab komisjon Euroopa kultuuripärandi märgist**, et see oleks jätkuvalt asjakohane.

Komisjon **toetab kultuuripärandisektori digiteerimist ja digipööret** selliste algatuste kaudu nagu Europeana, kus on nüüd üle 65 miljoni digiüksuse,⁶² ning Euroopa ühine kultuuripärandi pilv⁶³ või **Euroopa ühtne kultuuripärandiandmeruum**⁶⁴. Need meetmed parandavad juurdepääsu kvaliteetsetele andmetele (sealhulgas 3D-andmetele), edendavad valdkondadevahelist taaskasutamist ning kiirendavad kujunemisyrgus tehnoloogiate kasutuselevõttu koolituse ja täiendusõppe võimaluste kaudu. Komisjon jätkab oma toetavaid meetmeid selles valdkonnas.

Kultuuripärandit ähvardavad mitmed ohud: inimtegevusest tingitud katastroofid – relvakonfliktid, kliimamuutused ja keskkonnaseisundi halvenemine –, ning looduslikud ohud,⁶⁵ nagu on näidanud Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu, hiljutised metsa- ja maastikupõlengud, maavärinad ja üleujutused kogu Euroopas. Seetõttu on kultuuri ja pärandi valdkonnas hädavajalik koostada ja rakendada kriisivalmiduse ja riskijuhtimise kavasid, koostöömehhanisme ja -menetlusi.

Kooskõlas ELi kultuurivaldkonna töökavaga aastateks 2023–2026 ja ELi kriisivalmiduse strateegiaga⁶⁶ tõhustab EL koostööd ja valmisolekut selliste mehhanismide kaudu nagu ELi elanikkonnakaitse mehhanism ja algatused, nagu ProCultHer,⁶⁷ ning ICCROMi⁶⁸ juhitud projekt READY,⁶⁹ mis suurendavad liikmesriikide suutlikkust tõhusalt ohjata kultuuripärandit ähvardavaid riske seoses katastroofide, kliimaga seotud äärmuslike sündmuste ja konfliktidega. Selles valdkonnas toetatakse programmi „Euroopa horisont“ kaudu murrangulisi teadusuuringuid ning komisjon on Ukraina kultuuripärandit ja loovisikuid toetades kogunud praktilisi kogemusi. Komisjon jätkab koostööd liikmesriikidega, et ohu korral tagada väärtusliku digipärandi (sealhulgas digitaalsena loodud pärandi) säilitamine ja jätkuv juurdepääs sellele ning parandada digitaalse kultuuripärandi säilitamist väljaspool riigipiire – see on suurenenud looduslike, küber- ja muude ohtude tõttu üha olulisem.

Kultuuripärandi ja kollektiivse mälu kaitsmisel on keskse tähtsusega ka kultuuriväärtustega kaubitsemise vastu võitlemine. Sellised kuriteod nagu vargus, ebaseaduslik väljakaevamine, rüüstamine ja võltsimine mõjutavad otseselt kogukondade identiteeti, ühtekuuluvust ja kerksust, seda eriti kriisi- ja konfliktipiirkondades, ning võivad olla tulusad organiseeritud kuritegevusele, mõnele konfliktiosalisele või terroristidele. Kultuuriväärtused võivad olla ahvatlevad rahapesu ja sanktsioonidest või maksudest kõrvalehoidumise korral ning need seotud kuriteod ohustavad samuti kultuuriväärtusi.

Ebaseadusliku kultuuriväärtustega kauplemise tõkestamise ELi tegevuskava,⁷⁰ kultuuriväärtuste sissetoomist ja impordi käsitlev ELi määrus,⁷¹ rahapesuvastane direktiiv⁷² ja

---

⁶² [Metis Statistics Dashboard](#)

⁶³ [Euroopa ühine kultuuripärandipilv - Euroopa Komisjon](#)

⁶⁴ [Euroopa ühine kultuuripärandiandmeruum](#)

⁶⁵ [Nõukogu järeldused konfliktide ja kriiside puhul kultuuripärandi suhtes kohaldatava ELi lähenemisviisi kohta ning nõukogu järeldused riskijuhtimise kohta kultuuripärandi valdkonnas \(2020/C 186/01\).](#)

⁶⁶ [Kriisivalmidus - Euroopa Komisjon](#)

⁶⁷ [ProCultHer – Protecting Cultural Heritage from the Consequences of Disasters](#)

⁶⁸ [ICCROM on Kultuuriväärtuste Säilitamise ja Restaureerimise Rahvusvaheline Uurimiskeskus.](#)

⁶⁹ [READY- Resilience for Heritage in the Face of Disasters, Climate Risks and Complex Emergencies](#)

⁷⁰ [Ebaseadusliku kultuuriväärtustega kauplemise tõkestamise ELi tegevuskava \(COM\(2022\) 800\)](#)

⁷¹ [Määrus \(EL\) 2019/880](#)

⁷² [Direktiiv \(EL\) 2024/1640](#)

mitmed ELi rahastatud teadusprojektid⁷³ on loonud tugeva raamistiku käimasolevateks ja tulevasteks koordineeritud meetmeteks selles valdkonnas. Komisjon teeb ka koostööd Rahvusvahelise Muuseumide Nõukoguga (ICOM) ennetuse, teadusuuringute, uurimise ja muuseumide turvalisuse valdkonnas, sealhulgas uuendab ICOMi kultuuriväärtuste salakaubaveo rahvusvahelise jälgimiskeskuse projekti, ning on alustanud dialoogi kunstituruga, et vahetada teavet ja edendada eetilisi tavasid⁷⁴.

Komisjon toetab jätkuvalt kultuuriväärtuste jälgitavuse parandamist, soosides hoolsuskohustust ja uuenduslike tehnoloogiate kasutuselevõttu, ning kaasab kõiki sidusrühmi, et paremini kaitsta kultuuripärandit ja võidelda selle suhtes toime pandavate kuritegude vastu.

5.4. Loomingulised võimalused kliimamuutuste ja keskkonnakestlikkuse käsitlemiseks

Kultuurimajandust tuleks rohkem ärgitada kliima ja elurikkusega seotud tegevust tagant tõukama ning kultuurivaldkonnas tegutsejatele tuleks anda jõudu juurde, et nad saaksid olla rohepöörde eestvedajad. Komisjon jätkab kultuuri- ja keskkonnavaldkonna sidusrühmade vahelise dialoogi edendamist ning korraldab muu hulgas **seminari kultuuri ja kunstide rolli kohta kestlikus elustiilis**.

Jätkuvalt on oluline edendada ühist arhitektuuri- ja disainikultuuri ning investeerida kvaliteetsesse elukeskkonda kõigi jaoks, nagu seda võimaldab algatus **uus Euroopa Bauhaus**. Selleks et kasutada kunsti ja kultuuri ümberkujundavat jõudu loovuse ja innovatsiooni heaks, võtab komisjon vastu **teatise ja ettepaneku võtta vastu nõukogu soovitus uue Euroopa Bauhausi tuleviku kohta** ning püüab sellega seotud algatuste kaudu kultuuri veelgi enam toetada.

Kultuurimajandus peab tegelema selliste küsimustega nagu energiatõhusus, mida kultuuripärandi puhul tuleks tasakaalustada selle terviklikkusega. Täiendavalt tuleks edendada praktilisi vahendeid ja algatusi, nagu programmi „Loov Euroopa“ meedia tegevussuuna toel praegu välja töötatav Euroopa audiovisuaalsektori ühine süsinikukalkulaator⁷⁵ või programmist „Euroopa horisont“ rahastatav kultuuripärandi säilitamise projekt GoGreen⁷⁶.

Tehtud edusammudele tuginedes jätkub ELi toetus kultuurimajanduse keskkonnakestlikumaks muutmise jõupingutustele. Üks näide on plaanisolev uue ambitsioonika **Euroopa teadus- ja innovatsioonipartnerluse käivitamine kerkse kultuuripärandi edendamiseks**, mida kaasrahastatakse programmist „Euroopa horisont“ ja mis täiendaks käimasolevate teadus- ja innovatsioonimeetmete klastrit. Sellega investeeritakse teadusuuringutesse ja innovatsiooni, et edendada Euroopa kultuuripärandi säilitamist ja aidata kaasa kliimanetraalsusele, rakendades kultuuripärandi teadusuuringute käigus kindlaks tehtud traditsioonilisi ja uuenduslikke tavasid, tehnikaid ja materjale. Samuti toetab komisjon jätkuvalt **kultuuri ja kultuuripärandi täielikku integreerimist rahvusvahelisse kliimamuutustega kohanemise tegevuskavasse** asjakohaste koordineerimismehhanismide ja rahvusvaheliste foorumite kaudu.

6. Rahvusvaheliste kultuurisuhete ja partnerluste eestvedajana tegutsev EL

Rahu hoidmine, konfliktide ennetamine ja rahvusvahelise julgeoleku tugevdamine on osa liidu eesmärgist ja üks liidu välistegevuse peamisi eesmärke. Kultuur toetab neid jõupingutusi rahu võimaldajana, kestliku arengu katalüsaatorina ja sillana inimeste vahel.

⁷³ [Innovations for combatting trafficking in cultural goods - Euroopa Liidu Väljaannete Talitus](#)

⁷⁴ [Kunstituru alarühm \(E03650/2\) - Komisjoni eksperdirühmade ja teiste sarnaste üksuste register](#)

⁷⁵ [A common carbon emissions calculator for the European audiovisual sector: towards an environmentally conscious future.](#)

⁷⁶ [Projekt GoGreen](#)

Praegusel ebakindlal geopoliitilisel maastikul, kus esineb välisriigist lähtuvat infoga manipuleerimist ja sekkumist, on kultuur üha enam muutumas strateegiliseks mõjuvaldkonnaks. Ülemaailmsel tasandil kasutavad mõned riigid kultuuri aktiivselt selleks, et kujundada arusaamu ja identiteete oma poliitiliste eesmärkide legitimeerimiseks. Et jääda kerkseks ja usaldusväärseks, peab EL seda reaalsust tunnustama ja sellele reageerima nii, et rõhutab oma väärtustel põhinevat lähenemisviisi rahvusvahelistes kultuurisuhetes, võimendades oma rikkalikku kultuurilist mitmekesisust kui strateegilist vara, mis tugevdab välistegevust, edendab ühiskonna kerksust, stabiilsust ja leppimist ning annab meile kollektiivse julgeoleku.

ELi liikmesriigid, partnerid ja rahvusvahelised organisatsioonid ootavad üha enam, et EL tegutseks kultuurivaldkonnas ülemaailmsel areenil ja mitmepoolsetes kontekstides järjepidevamalt ja ambitsioonikamalt. ELi lisaväärtus seisneb selles, et see on suurem kui selle osade summa, nagu näitab ka liidu osalemine partnerriikides toimuvatel suurtel kultuuri- ja avaliku diplomaatia üritustel.

6.1. Kultuuri strateegiline integreerimine ELi välistegevusse

Kultuurikompassi välismõõtme arendamisega saab EL kaitsta ja edendada kultuurilist mitmekesisust, tugevdada oma ülemaailmset rolli ja tuua kogu maailmas ühiskonnale tuntavat kasu. Selle saavutamiseks on vaja poliitilist tahet, kooskõlastatud tegevust ja ühist pühendumust muuta kultuur lahutamatuks sellest, kuidas Euroopa maailmaga suhtleb, ja käsitada kultuuri välissuhtluse strateegilise ressursina. Sellega seoses on oluline roll ELi delegatsioonidel.

Tuginedes sellistele kogemustele nagu Euroopa tiim Ukraina kultuuripärandi nimel ning Euroopa tiim Aafrika ja Euroopa muuseumide partnerluste tugevdamiseks, tuleks neid mudeleid kohaldada süstemaatilisemalt, sealhulgas piirkondades, mida on tabanud loodusõnnetus, relvakonflikt või majanduslik ebastabiilsus. Kultuurisuhete platvorm võttis kasutusele uuendatud lähenemisviisi, mille tuumaks on kaasamine, mis põhineb võrdsete osaliste dialoogil, koosloomisel ja kestlikul partnerlusel. Projekt „Euroopa kultuuriruumid“ on näidanud, et ühiselt loodud kohalikud kultuurialgatused võivad tugevdada vastastikust mõistmist ja avaldada püsivat mõju. Nende jõupingutuste püsimiseks käivitab komisjon **ülemaailmselt kultuurisuhete platvormi uue etapi**. Samuti jätkab komisjon rahvusvaheliste kultuurisuhete edendamiseks tihedat **koostööd ELi riiklike kultuuriinstituutide võrgustikuga**.

Selleks et kultuuri väärtust tunnustataks ELi välistegevuse peamise strateegilise sambana, tugevdab EL kultuuri süstemaatilist ja strateegilist integreerimist oma välispoliitikasse ja programmidesse, sealhulgas strateegia „Global Gateway“ kaudu. Järjepidevalt tuleks innustada asjakohaste vahendite kasutamist, nagu naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Gloaalne Euroopa“⁷⁷.

Mõju maksimeerimiseks peaksid rahvusvaheliste kultuurisuhete poliitika ja meetmed edendama ja soodustama valdkondadevahelist koostööd kultuuri ja välissuhete vahel kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil ning koostööd sidusrühmadega. Mitmetasandiline ja valdkondadevaheline koostöö tagab, et kultuurimeetmed kajastavad nii poliitilisi prioriteete kui

---

⁷⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/947, millega luuakse naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Gloaalne Euroopa“, muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsust nr 466/2014/EL ja tunnustatakse see kehtetuks ning tunnustatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1601 ja nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 480/2009; [ELT L 209/2021](#)

ka kohalike kogukondade vajadusi. Seda silmas pidades teevad komisjon ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja komisjoni asepresident ettepaneku ajakohastada **rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegiat** (2016. aasta ühisteatis⁷⁸).

6.2. Rohkem kultuurikoostööd laienemis- ja integratsiooniprotsessides ning suhetes naaberriikide ja -piirkondadega

Kultuurikoostööl on oluline roll ELi kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikide lähendamisel ELile. Kultuuripoliitika vastavusse viimine ELi standarditega, spetsialistide vahetuste soodustamine ning kultuurilise mitmekesisuse säilitamine ja sellele kaasaitamine võib aidata neil tugevdada oma integratsioonivõimalusi. Sellised ELi programmid nagu „Loov Euroopa“, EU4Culture,⁷⁹ ühinemiseelse abi rahastamisvahend (IPA)⁸⁰ ja TAIEX⁸¹ on juba tõestanud oma väärtust kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikide kultuurimajanduse toetamisel ning suurema kuuluvustunde ja ühise Euroopa identiteedi edendamisel. Need algatused loovad kvaliteetseid töökohti, stimuleerivad kestlikku majanduskasvu ning edendavad vastastikust mõistmist partnerriikide ja liikmesriikide vahel. Seda liiki toetus peaks laienemisprotsessi edendamiseks jätkuma. Laienemispiirkondades edendatakse aktiivselt ka noorte osalemist, tuginedes edukatele algatustele, sealhulgas noortelaboritele.

Komisjon tugevdab tihedas koostöös ELi liikmesriikidega jätkuvalt kultuurialast poliitilist dialoogi kandidaatriikide, potentsiaalsete kandidaatriikide ja naaberriikidega. Samuti käivitab komisjon idanaabruse piirkonnas **programmi „EU4Culture“** uue etapi. Lisaks tehnilisele koostööle pakub kultuurivahetus võimalusi dialoogiks ja teabevahetuseks ning loob võimsa narratiivi, kujutades ELi liikmesust mitte ainult õigusliku ja majandusliku protsessina, vaid ka ühise kultuuriprojektina. Laienemispiirkondades edendatakse aktiivselt ka noorte osalemist, tuginedes edukatele algatustele, sealhulgas noortelaboritele.

Lisaks toob tihedam kultuurikoostöö kasu ka liidu suhetele naaberriikide ja kaugemate riikidega. Näiteks Vahemere lõunapiirkonna rikkalik aine ja vaimne kultuuripärand loob tugeva aluse, et tulevikus teha koostööd kultuuri, säästva kultuuriturismi ja pärandil rajaneva arengu kaudu. Uus Vahemere piirkonna lepe⁸² pakub võimalusi seada kultuuripärand ja loomemajandus dialoogi ning koostöö- ja koordineerimisalgatuste keskmesse. Leppe raames käivitab komisjon uue **Euroopa – Vahemere piirkonna kultuuri-, spordi- ja turismialgatuse**.

Lisaks tegi komisjon programmi „Loov Euroopa“ kogemustele tuginedes ettepaneku, et kolmandad riigid võiksid jätkuvalt osaleda programmis AgoraEU.

6.3. Mitmepoolsuse tugevdamine kultuuri kaudu

Mitmepoolsuse edendamine kultuuri kaudu on ELi jaoks jätkuvalt oluline, et tugevdada oma rolli ülemaailmse osalejana, edendada kultuuridevahelist dialoogi ja luua partnerlusi, mis aitavad kaasa rahule, vastastikusele austusele ja heaolule kogu maailmas. EL osaleb aktiivselt mitmepoolsetel foorumitel, nagu UNESCO (sealhulgas Mondiacult⁸³), G7 ja G20, ning aitab seeläbi kujundada rahvusvahelist kultuuripoliitikat ja tagab poliitika järjepidevuse kõigis sektorites. EL peaks juhtima nende kohustuste muutmist konkreetseteks meetmeteks ja aitama

⁷⁸ [Ühisteatis „Rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegia“ \(JOIN/2016/029\)](#)

⁷⁹ [EU project page - EU NEIGHBOURS east](#)

⁸⁰ [ELi ühinemiseelse abi rahastamisvahendist](#) on rahastatud mitmeid projekte, näiteks Lääne-Balkani riikides, eesmärgiga parandada kultuurikoostööd, mis on leppimise ja heanaaberlike suhete liikumapanev jõud ja toetab pikaajalist piirkondlikku stabiilsust ning vastastikust mõistmist.

⁸¹ [TAIEX – Euroopa Komisjon](#)

⁸² [Ühisteatis Vahemere piirkonna leppe kohta – Lähis-Ida, Põhja-Aafrika ja Pärsia lahe piirkond](#)

⁸³ UNESCO kultuuripoliitika ja kestliku arengu maailmakonverents

kaasa kultuuri rolli edendamisele 2030. aasta järgses kestliku arengu tegevuskavas, jätkates tõenditel põhinevate lähenemisviiside edendamist.

7. Euroopa kultuur – strateegiline investering

Euroopa kultuurikompassi visiooni ja ambitsioonikate poliitiliste eesmärkide toetamiseks tuleb igal tasandil paralleelselt erainvesteeringute ja heategevusega võtta süstemaatilisemalt kasutusele praeguseid ja tulevase rahastamisvahendeid.

7.1. Püsiv sihtotstarbeline rahastamine

ELi jätkuv ja sihtotstarbeline rahaline toetus Euroopa kultuuri- ja loomemajandusele tagatakse programmiga „Loov Euroopa“ ja aastateks 2028–2034 kavandatud programmiga „AgoraEU“, mis ühendab kultuuri, meediat, väärtusi ja õigusi, tuginedes praeguse programmi „Loov Euroopa“ ning kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi (CERV) edule. Komisjon on kooskõlas oma ettepanekuga ja tuginedes programmi „Loov Euroopa“ tulemustele ja edule teinud ettepaneku kahekordistada kultuurivaldkonna eelarvet. Komisjon pöörab erilist tähelepanu lihtsustamisele, kasutades muuhulgas rohkem mitmeastmelisi toetusi, kuludega sidumata rahastamist ja ühekordseid makseid, mis peaks võimaldama suuremat tõhusust ning muutma rahastamise kättesaadavamaks.

7.2. Süvalaiendamine kõigis ELi rahastamisvahendites

Praegune ELi kultuurirahastus mitmesugustest programmidest on olnud väga oluline, et edendada haridust, teadusuuringuid, innovatsiooni, digiüleminekut, VKEde dünaamilisust, kodanikuaktiivsust ja kultuuritegevust kolmandate riikidega⁸⁴. **CulturEU rahastamisjuhend** aitab sidusrühmadel orienteeruda ja mõista, kuidas erinevate ELi rahastamisvahendite abil kultuurile lähenetakse ja seda rahastatakse⁸⁵. Komisjon **ajakohastab seda, et kajastada kultuuri rahastamisvõimalusi järgmises ELi eelarves.**

Järgmises mitmeaastases finantsraamistikus tegi komisjon ettepaneku toetada kultuuri asjakohastest ELi vahenditest, mille hulka kuuluvad Euroopa Konkurentsivõime Fond, programm „Euroopa horisont“, riikliku ja piirkondliku partnerluse kavad ning instrument „Gloaalne Euroopa“. Selle toetamiseks töötab komisjon välja **strateegiliste kultuurinvesteeringute suunised**, mis on kooskõlas kultuurikompassi põhisuundadega.

7.3. Erasektori vahenditest rahastamise võimendamine

Kultuuri- ja loomemajanduse uuenduslike rahastamismehhanismide uurimine on selle pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks ülioluline. **Tungivalt soovitatakse avaliku ja erasektori koostööd**, et laiendada kultuuri rahastamisallikaid, näiteks täiendada toetusi turuvahenditega, kaasates uudseid rahastamisviise, sealhulgas heategevust ning avaliku ja erasektori partnerlust, mis on kohandatud sektorite konkreetsetele vajadustele.

Komisjon koos Euroopa Investeerimisfondiga (EIF) on alternatiivina tavapärasele toetuste vormis rahastamisele välja töötanud uuenduslikud rahastamisvahendid. Nende eesmärk on võimendada finantsturge nii omakapitali kui ka laenude puhul, et meedia ning muu kultuuri- ja loomemajandus sellest kasu saaks. Selleks et veelgi tugevdada kultuurimajanduse mitmekesisust ja konkurentsivõimet ning tuginedes meedia valdkonna headele tulemustele, mis

---

⁸⁴ Näiteks programmid Erasmus+, Euroopa horisont, Digitaalne Euroopa, InvestEU, kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ning naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrument „Gloaalne Euroopa“.

⁸⁵ [CulturEU Funding Guide - Culture and Creativity](#)

on saadud programmi „InvestEU“ tagatistega ning kultuuri- ja loomesektori tagatisvahendiga⁸⁶ ja omakapitaliinvesteeringute vahendiga MediaInvest,⁸⁷ uurib komisjon uusi **rahastamisvahendeid, et kaasata erakapitali ning hõlbustada investeerimist kultuuri- ja loomemajandusse**, sealhulgas idufirmadesse ja ettevõtetesse, et suurendada nende loomis- ja innovatsioonisuutlikkust.

8. Järeldused ja edasised sammud

Euroopa kultuurikompassis on sätestatud ambitsioonikas ja tugevdatud ELi kultuuripoliitika raamistik. Kompassi tulevikuvaatavaid meetmeid toetavad kolm üldist poliitikavahendit nende rakendamiseks: perioodiline aruanne kultuuri olukorra kohta ELis, ELi struktureeritud dialoog kultuuri teemal ja ELi kultuuriandmekeskus.

Kultuurikompassi strateegilise suuna edendamiseks on vaja suuremat poliitilist pühendumust ja kultuuriinvesteeringuid. Selles vaimus esitatakse nüüd ühisdeklaratsiooni eelnõu pealkirjaga „Euroopa kultuuri heaks, kultuur Euroopa heaks“. Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles eelnõu kaaluma, et jõuda ühiselt kokkulepitud tekstini ja allkirjastada deklaratsioon üheskoos kui märk ühisest tahtest.

Komisjon teeb koostööd ka teiste avaliku sektori asutuste, kultuurivaldkonna sidusrühmade, kodanikuühiskonna osalejate, asjaomaste organisatsioonide ja kõigi teiste asjaosalistega, et osaleda aktiivselt Euroopa kultuurikompassi kõrgete püüdluste saavutamises.

---

⁸⁶ [Kultuuri- ja loomesektori tagatisvahend](#), mida alguses kuni 2020. aastani rahastati programmist „Loov Euroopa“, seejärel alates 2021. aastast programmist „InvestEU“, ning mida rakendatakse komisjoni ja Euroopa Investeerimisfondi vahelise tõhusa koostöö kaudu.

⁸⁷ [MediaInvest – Euroopa audiovisuaalsektoris tehtavate investeeringute suurendamine |Euroopa digituleviku kujundamine](#)

1. LISA. EUROOPA KULTUURIKOMPASSI JUHTALGATUSED

Alljärgnevas loetelus kirjeldatakse komisjoni tegevust Euroopa kultuurikompassi elluviimiseks.

Nr	Tegevus	Ajakava
VISIOON: Euroopa kultuuri heaks, kultuur Euroopa heaks		
1.	Teeb ettepaneku võtta vastu Euroopa Parlamendi, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni ühisdeklaratsioon „Euroopa kultuuri heaks, kultuur Euroopa heaks“.	2025. aasta IV kvartal
2.	Esitab aruande kultuuri olukorra kohta ELis ja korraldab ELi struktureeritud dialoogi sidusrühmadega.	2027. aasta III kvartal (aruanne) 2026. aasta III kvartal (dialoog)
3.	Loob ELi kultuuriandmekeskuse, mida haldab Euroopa Komisjon.	alates 2027. aasta III kvartalist
1. põhisuund: VÄÄRTUSED JA ÕIGUSED		
4.	Teeb ettepaneku hakata välja andma uut Euroopa etenduskunsti auhinda.	2027. aasta II kvartal
5.	Koostab aruande, et aidata liikmesriikidel rohkem toetada puuetega inimesi ja nende osalemist kultuurielus.	2028. aasta I kvartal
6.	Loob vabatahtliku raamistiku, milles riigid tunnustavad vastastikku oma noortele väljastatud kultuuripasse ja kultuuripärandiga seotud sooduskaarte, propageerib DiscoverEU kultuurirada noorte seas ning suurendab kultuuri pakkumist praeguse ELi noorte sooduskaardiga (rahastus programmist „Erasmus+“).	2027. aasta IV kvartal (passid/sooduskaardid) 2026. aasta II kvartal (DiscoverEU) 2026. aasta II kvartal (noorte sooduskaart)
2. põhisuund: LOOVISIKUD JA RAHVAS		
7.	Esitab sotsiaalpartnerite ja sidusrühmadega konsulteerides ettepaneku ELi loovisikute harta kohta.	2027. aasta II kvartal
8.	Loob noorte kultuurisaadikute võrgustiku, et arutada kultuuripoliitika küsimusi.	algab 2026. aastal
9.	Esitab ELi suunised kultuuri, tervise ja heaolu kohta.	2028
3. põhisuund: KONKURENTSIVÕIME, KERKSUS, ÜHTEKUULUVUS		
10.	Esitab kultuuri- ja loomesektori tehisintellekti strateegia.	2027. aasta I kvartal
11.	Arendab Euroopa ühtset kultuuripärandiandmeruumi seoses tulevase andmeruumi kasutuselevõtu strateegiaga aastateks 2025–2030.	alates 2025. aasta IV kvartalist
12.	Tugevdab Euroopa kultuuripärandi märgist ja 2033. aasta järgset Euroopa kultuuripealinnade meedet.	2026. aasta II kvartal
13.	Võtab vastu teatise ja teeb ettepaneku võtta vastu nõukogu soovitus uue Euroopa Bauhausi tuleviku kohta, et kasutada kunsti ja kultuuri ümberkujundavat jõudu loovuse ja innovatsiooni heaks.	2025. aasta IV kvartal
14.	Käivitab uue Euroopa teadusuuringute ja innovatsiooni partnerluse kerkse kultuuripärandi edendamiseks.	2026. aasta II kvartal
4. põhisuund: RAHVUSVAHELINE		

Nr	Tegevus	Ajakava
15.	Ajakohastab koos kõrge esindaja ja asepresidendiga ELi rahvusvaheliste kultuurisuhete strateegiat.	2027. aasta IV kvartal
16.	Kasutab koos kõrge esindaja ja asepresidendiga ära Euroopa tiimi lähenemisviisi kultuurile, et soodustada ELi ja liikmesriikide ressursside koondamist kultuuri ja kultuuripärandi valdkonnas.	käimasolev
17.	Käivitab idanaabruse piirkonnas programmi „EU4Culture“ uue etapi.	2025. aasta IV kvartal
18.	Käivitab Vahemere leppe raames Euroopa – Vahemere piirkonna kultuuri-, spordi- ja turismialgatuse.	2026. aasta I kvartal

INVESTEERINGUD

19.	Lihtsustab juurdepääsu ELi rahastusele kultuuri edendamiseks ja ajakohastab CulturEU rahastamisjuhendit.	käimasolev (Loov Euroopa) 2028. aasta IV kvartal (CultureEU)
20.	Töötab välja ELi strateegiliste kultuuriinvesteeringute suunised ning uurib koostöös asjaomaste finantsasutustega uuenduslikke investeerimisvahendeid erakapitali, sh heategevuse ligimeelitamiseks.	2028. aasta IV kvartal